

Følgende bringes i Viborg Stifts Tidende d. 18. juli 1890 – *billederne og billedernes tekst er indsat af undertegnede:*

En turist skriver i Berlingske Tidende fra en rejse i Jylland bl. a.:

”Vi har netop fortaget en sviptur til Hald og Bækkelund¹⁾, og da ferien er begyndt, turde et par ord muligvis fremkalde lyst hos andre til at følge vores eksempel. ”Bækkelund” vækker rimeligvis minder hos en del medborgere, der i halvfjerdserne har været beordrede til Lejren ved Hald²⁾, og de ville måske trække på smilebåndet af det ”dårlige beværtningssted”³⁾, men tillige vel nok huske den prægtige kløft og den dejlige Hald Sø. Nuvel! --- Der er hengået en 15-20 år siden. Naturen er vel temmelig uforandret på denne fortryllende plet, men menneskene har arbejdet. Netop i år har det fornyede Bækkelund rejst sig og vil ikke skuffe den besøgende. Beliggenheden er som før ved bækkens udløb. Bygningen rummer en mængde tidssvarende gæsteværelser i to etager, og ovenfor på skrænten ligger den ved Turistforeningens initiativ rejste hal. Den store sygehusbygning⁴⁾, der aldrig blev brugt ved Lejrøvelserne, har skiftet standplads og gør udmærket virkning på dette sted. Dens indre kan på japansk maner deles i større og mindre lokaler ved flyttelige skillerum, og kan bl.a. frembyde en mægtig dansesal, som nok vil blive benyttet af foreninger, skoler eller større selskaber, som i forvejen let kunne sikre sig udmærket musik fra garnisonens musikpersonale i det nærliggende Viborg.

Her ses den store sygehusbygning fra Lejrene ved Hald (1868-1880). Den blev flyttet fra et område nær Non Mølle og ombygget til pavillon med restaurant, ved Bækkelund Turisthotel i 1890. Fotoet er fra 1907.

Den nye vært, hr. Bjørn, tænker på søndagstrioer, hjulbåd på Hald Sø og regelmæssig forbindelse med Viborg hver eftermiddag for en billig betaling. En prægtig Landodde strækker sig ved Bækkelund langt ud i søen, Indreøen⁵⁾ kaldet; den er bevokset med højstammede bøge, og lyngpartierne østerpå tager sig ud som vakre

Schweitzerlandskaber en miniature. Dertil skulle ropartierne⁶⁾ gå og tilbage til den gamle ridderborgs smukke have, anlagt i gammelfransk stil med terrasser og smukke lysthuse, samt en dunkel allé langs søbredden, som indbyder til vederkvægende spadsereture på varme soldage, der ofte kunne være generende nok mellem lyngbakkerne. Når man ad den sandede vej med den underlige allé af gamle høje sten, som tidligere havde tjent til indhegning for de kongelige vildtbaner og nu er i begreb med at forsvinde, nærmer sig til Hald og er greben af stedets store historiske minder, taber illusionen sig, jo nærmere man kommer: Minderne er for rige, borgen for ubetydelig.

På dette foto af Andreas Fritz fra 1869 ses Hald Ruin, som det også tog sig ud i 1890. Ja, ”ubetydelig”. Tårnet vi kender i dag er opført i starten af 1900-tallet af Christopher Krabbe. Snart forandrer ruinen sig igen -- når arbejdet med ”De fem Halder” er færdigt.

Og dog færdedes her⁷⁾ i sin tid en af Danmarks gæveste riddere, Niels Bugge, en djærv, trodsig og myndig herre, som hverken ville bøje sig for den kullede greve eller for kong Valdemar.

”Valdemars skanse”⁸⁾ på den høje strandbred lige overfor indresøen⁹⁾ ses endnu; den skal være opført af de kongelige tropper, som belejrede den opsætsige ridder, hovedet for den misfornøjede adel – en af kongens mænd indesluttet på sin fædrene borg. Historien nævner 1355 som belejringsåret; man formåede ikke at indtage borgen, hvis beliggenhed var overmåde heldig, idet den dengang lå ude i søen, kun forbunden med land ved en smal landtunge.

Som bekendt myrdedes Niels Bugge nogle år efter i Middelfart af nogle fiskere --- som det påstodes efter kongens ordre; vel rensede kongen sig ved ed og erklærede at ville betragte Niels Bugges søn, Knud, som sin egen; men da den djærve ridders død kom ham helt belejlig, lykkedes det ham ikke at vælte mistanken fra sig; i mange år måtte Middelfarts indvånere yde sjælebod¹⁰⁾ for det begåede mord. På Hald ses et maleri, som skal forestille den kække riddersmand --- en sand type på en jysk viking, med en tyk hals, et vildt, skægget og glubsk ansigt, hvis tykke øjenbryn og trodsige blik vidner om kækhed og mod; fremdeles ses portrætter Då, brødrene Lima og flere andre.

Da Hald bliver International Student Center i starten af 1950'erne forsvinder der fire malerier fra Hovedgården bl.a. dette portræt af Niels Bugge. Fotoet af maleriet er taget af daværende redaktionschef Arne Lilholt, Viborg. Billedet er fra Valdemar Andersen bog: Hald Hovedgård.

Slottet var fra 1664 til 1703 i de to hollandske brødre de Limas besiddelse; de har givet Steen Steensen Blicher stof til hans bekendte novelle: "Jøderne på Hald".

Vi skulle endnu blot minde om, at Viborg bisp (den sidste katolske) Jørgen Friis lod opføre et tårn, bestemt til at huse Johan Tausen og hans tilhængere, men bispen faldt selv i den grav, han havde gravet for andre. Bispen søgte beskyttelse på Hald, som var skænket Viborg Bispestol af dronning Margrethe; men reformationen sejrede, og viborgenserne, som var misfornøjede med Jørgen Friis, drog under Johan Tausens anførsel ud mod deres gamle fjende den 20. august 1536. Den stridskyndige bisp gik dem imidlertid i møde med sine folk --- men de djærve viborgensere lod sig ej forknytte, bispens portner fældedes, Jørgen Friis blev afskåret fra sit tilbagetog og blev sit eget fangetårns første beboer.

Det Hald, nutiden ser for sig, er blevet anlagt af statsministeren Ove Høegh-Guldberg, idet en, oprindelig til kirke bestemt bygning, indrettedes til beboelseslejlighed. På midten er der en tårnbygning med riddersalen, hvorfra man har en prægtig udsigt.

Ruinen danner en aflang firkant, 304 fod lang, 170 fod bred, med anselige jordvolde af mellem 40 til 90 fods tykkelse, højden varierer fra 10 til 30 fod.

Det svære, runde tårn, opført af brændte mursten og utilhugne kampesten, er nu kun 32 fod højt. --- Stormen og tidens tand gnaver årlig mere og mere af det.

Ruinerne har et forunderligt alvorspræg og svare til deres omgivelser. De stå som mørke, spøgelsesagtige skygger fra en svunden tid, der indhyller den i sit dunkle slør. Hele egnen frembyder en forunderlig blanding af lys og mørke. Den klare indsø med fine grønne odder og den lyse, frodige bøgeskov danner en skarp modsætning til de stejle, nøgne lyngbakker på den modsatte bred: Egnen ligesom sørger over fortidens svundne herlighed, og på samme tid smiler den til det genvakte unge, moderniserede Danmark."

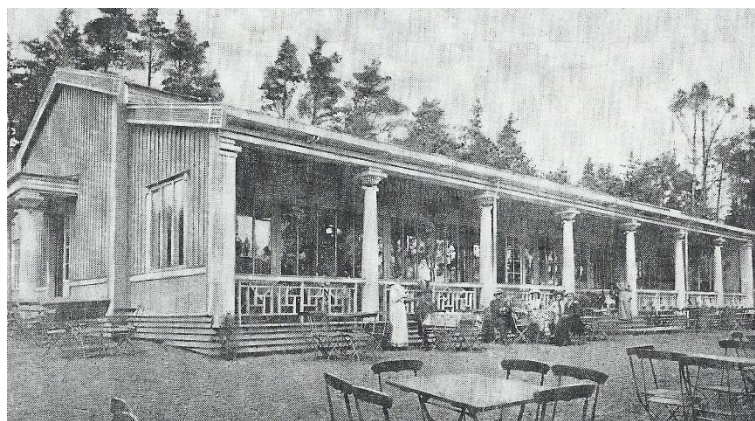
*****

”Så vidt turisten; vi¹⁾ føjer hertil, at farten med en fortrinlig båd fra Bækkelund rundt om på den skønne sø kan ske til enhver tid og vil ikke fortrydes af nogen; der er på forskellige punkter både i bøgeskoven og ved ruinen anlagt landgangsbroer, hvorfra man kan foretage spadsereture til udsigtspunkterne. Der er nu i det hele gjort så meget for egnen ved Hald og for besøgendes bekvemmelighed, at det kun kan påskønnes. Dog tillader vi os at foreslå at der foran pavillonen på bakken endnu fjernes en del af de store fyrretræer og et par graner, der generer udsigten over søen og ingenlunde er til pryde. En beplantning nedenfor bakken og på skråningen af mindre træer, ville derimod være meget heldig og uden tvivl danne en smuk og virkningsfuld forgrund for landskabet.”

Udsigten fra pavillonplateauet.

- 1) I 1890 var Bækkelund: Området ved Niels Bugges Kro og udløbet af bækken fra Trolde slugten. Det vi i dag forstår som Bækkelund opstår først med jernbanen og Bækkelund Station i 1906.
- 2) De militære Hald lejre eksisterede fra 1868-1880.
- 3) Det daværende beværtningssted ”Bækkelund”.
- 4) Den første ”pavillon” ved Bækkelund Turisthotel var sygehusbygningen fra ”Lejren ved Hald”. Den brænder i 1909 og erstattes af en pavillon fra Landsudstillingen i Århus i 1909 tegnet af arkitekt Rosen.

Pavillonen fra Landsudstillingen i Århus.

I 1914 brænder den, men genopbygges ved Rosens hjælp. Omkring 1970 nedrives pavillonen.

Den genopbyggede Pavillon

Foto fra 1969 af Pavillonen.

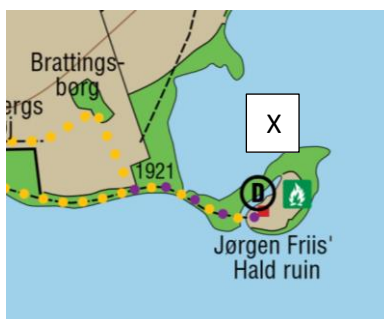
5) I dag Inderøen.

6) Partier/områder med stilhed og ro.

7) Skribenten peger allerede i 1890 på, at borgruinen, Jørgen Friis' Hald/Hald III, også er Niels Bugges Hald. Fra Valdemars Skanse/Brattingsborg/Hald I, prøvede Valdemar Atterdag forgæves at indtage Borgen.

8) I dag Brattingborg/Hald I.

9) Indersøen. Vandområdet mellem Jørgen Friis' Hald (Hald III) og Brattingsborg (Hald I).

10) Helt frem til år 1874 betaltes sjælebod (Bugge-penge).

11) Vi = Viborg Stifts Tidende.

Poul Harald Christensen
Hald Ege Samlingen.